

Відгук офіційного опонента
кандидата біологічних наук, доцента Карпенка Ю.О.
на кваліфікаційну наукову працю
дисертацію Дацюка Вадима Вікторовича
«Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія,
динаміка, охорона», представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка»

Актуальність обраної теми.

Лісові екосистеми виступають найважливішими компонентами для функціонування біосфери, стабілізації її процесів, підтримання екологічної рівноваги довкілля та сучасного природокористування. Волинська височина як історична частина України визначалася значними трансформаційними процесами, які полягали у скороченні площ лісів, заміна біологічно стійких лісових фітоценозів монокультурами, змінами вікової структури, спрощенням ценоструктури і збідненям фітогено- і ценофонду та процесами синантропізації. Саме тому дисертаційне дослідження Дацюка Вадима Вікторовича «Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія, динаміка, охорона», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка» є актуальним. Автор дисертації наголошує, що актуальним є вивчення лісів як найпоширеніших природних екосистем регіону досліджень і найменш досліджених та мало забезпечених охороною.

Варто зауважити, що дисертація Дацюка В.В. «Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія, динаміка, охорона», виконувалася у розрізі впродовж 2010–2020 рр. державних науково-дослідних тем: «Регіональна екомережа степової зони: принципи створення, структура та характеристика елементів», «Раритетна фітоценорізноманітність ключових територій екомережі Лісостепу України: представленість, трансформація, оптимізація», «Раритетна та рудеральна рослинність України».

Ступінь обґрунтованості наукових положень.

Дисертація Дацюка В.В. має логічну структуру, викладена на 220 сторінках (основний текст становить 180 сторінок) і складається з анотацій, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (202 найменувань, у тому числі – 184 кирилицею, 24 латиницею) та 19 додатків. Робота ілюстрована 12 рисунками та 6 таблицями.

Імпонує постановка проблематики комплексного дослідження синтаксономічного різноманіття лісової рослинності регіону досліджень, встановлення закономірностей її антропогенної трансформації, здійснення соціологічної оцінки фіторізноманіття.

У розділі 1 Дацюк В.В. чітко висвітлює історичну ретроспективу ботанічних досліджень, що проводилися на території Волинської височини, їх цілі та завдання, здійснює оцінку вивченості лісової рослинності як флористичного її різноманіття, так і синтаксономічної структури. *Проте автор кваліфікаційної роботи при окресленні історії і сучасного стану дослідження переважно зупиняється на наукових здобутках радянських та українських вчених, а досягнення європейських у цьому напрямку окреслені досить стисло.*

Аналіз розділу 2 «Характеристика природних умов регіону досліджень» дозволяє констатувати: здобувач наукового ступеня кандидата біологічних наук повною мірою охарактеризував різноманітність геоморфологічних, кліматичних і ґрунтових умов та історію розвитку території досліджень, що зумовили різноманітність і багатство видового складу флори та рослинності. Автором дисертаційного дослідження констатуються чинники, що обумовлюють різноманітність природної рослинності на Волинській височині (в межах сучасного фізико-географічного районування України), зокрема просторова диференціація ландшафтних комплексів, ґрунтовогеоморфологічні особливості та водно-кліматичні екологічні умови. *Враховуючи значну освоєність території досліджень, слід було звернути увагу і антропогенно-природні чинники, які в поєднанні з природними мали вплив на формування рослинного покриву, насамперед лісорозведення, фітомеілорацію та ряд інших.*

У розділі 3 «Матеріали та методи досліджень» дисертантом запропонована система методів досліджень дозволила вибудувати послідовність виконання поставлених завдань і досягнення поставленої мети досліджень, при цьому ним були використані різні методи - від класичних польових досліджень до картування, профілювання та обробки отриманих даних.

Четвертий розділ дисертації є базовим і фундаментальним у розкритті теми дисертаційного дослідження. Він складається з 4-х підрозділів і характеризує лісову рослинність на території Волинської височини через класифікаційну схему (на домінантній основі), містить фітоценотичну характеристику, розкриває основні закономірності поширення угруповань та

включає порівняльний аналіз фітоценорізноманіття лісової рослинності регіону досліджень.

Наведена дисертантом фітоценотична характеристика рослинності лісових формацій *Querceta roboris*, *Carpineta betuli*, *Alneta glutinosae*, *Betuleta pendulae*, *Populeta tremulae*, *Pineta sylvestris*, дозволяє опоненту констатувати про цілісність дисертаційного дослідження та його узагальнюючий характер.

Окремі твердження автора у підрозділ 4.2. носять загальновідомий характер або є припущеннями, які не є фактово аргументованими. Так, твердження автора «...Флористичне багатство залишається стабільним на більшій частині території, що пов'язано з потоком теплих повітряних мас і оптимальними умовами місцевиростання...» є дискусійним. Формулювання окремих узагальнень типу «...Лісова рослинність цього типу уникає піщаних ґрунтів...», краще розглядати як лісова рослинність цього типу не формується на піщаних ґрунтах.

Підрозділ 4.3. «Основні закономірності поширення лісової рослинності на території Волинської височини» присвячений ландшафтно-територіальним закономірностям розподілу лісових угруповань, в ньому на прикладі закладених еколого-ценотичних профілів, здобувач наукового ступеня розкриває поширеність різних груп лісів на окремих територіях.

Геоботанічна карта рослинності ботанічного заказнику загальнодержавного значення «Воротнів» складена дисертантом за матеріалами, зібраними під час польових досліджень у 2011–2012 рр, є цікавим авторським доробком, але слід було б внести до її конфігурації зміни, які були пов'язані з динамічними процесами за останні 10 років.

Розділ 5 «Динаміка лісової рослинності» присвячений дослідженню змін рослинного покриву та чинників, які їх викликають в межах регіону досліджень та прилеглих територіях. Здобувачем наукового ступеня розкриваються антропогенні (випасання худоби, рекреація, лісовідновлення), антропогенно-природні (меліорація, непрямий вплив господарської діяльності) та природні зміни.

Твердження дисертанта «...Лісові угруповання Волинської височини перебувають у стані постійних поступових та катастрофічних змін, які призводять до ускладнення або спрощення їхньої структури.», на думку опонента є частково декларативним і не зовсім обґрунтованим, особливо щодо «катастрофічних змін». В дисертаційній роботі наголошується про «...експериментальні лісові культури із інтродукованих порід: модрина, горіха

грецького, бархата амурського, бука лісового та ін...», варто вернути увагу на їх можливий вплив на природні лісові екосистеми а межах територій лісових господарств, де вони закладені.

Розділ 6 «Созологічна цінність лісів Волинської височини» є досить змістовним, насиченим та розкриває представленість раритетного флоро- і фітоценофонду у лісах регіону досліджень, охопленість охороною у існуючій природоохоронній мережі та перспективу розбудови заповідних територій для збереження лісових екосистем. Здобувачем наукового ступеня наведено для території досліджень 19 видів лісової групи, які занесені до Червоно книги України, проведено їх созологічний аналіз, констатовано 61 знахідку раритетних видів, включених до ЧКУ та понад 400 місцезростань видів регіонального рівня охорони.

Раритетний фітоценофонд здобувачем наукового ступеня характеризується як в цілому для Волинської височини, так і на прикладі Дермансько-Острозького національного природного парку, при цьому наводяться 18 асоціацій із них 9 лісові, які включені до Зеленої книги України, при цьому наголошується про те, що подальші дослідження в межах Парку та прилеглих територіях, є перспективними для розширення і доповнення переліку раритетних фітоценозів.

Кваліфікаційна наукова праця Дацюка В.В. «Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія, динаміка, охорона» написана літературною українською мовою, оформлена у відповідності до чинних вимог щодо оформлення дисертацій.

Оцінка висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Висновки, одержані за результатами наукового дослідження, повною мірою відповідають поставленим завданням. У них достовірно відображено результати комплексного вивчення лісової рослинності Волинської височини, з'ясовано її синтаксономічний склад, закономірності формування, територіальної і екологічної диференціації та особливості динамічних змін, проведено созологічну оцінку флоро-і генофонду, запропоновано підходи до оптимізації стану лісів та природно-заповідної мережі регіону досліджень..

Безперечно, встановлені автором особливості лісової рослинності Волинської височини можуть бути використані природоохоронними установами для проведення кадастрових робіт, організації моніторингу лісових екосистем, а також практичну цінність проведених досліджень становлять

методичні рекомендації з невиснажливого природокористування у лісових екосистемах.

Зміст 20 наукових праць (2 розділи у 2 монографіях у співавторстві), 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях іноземних держав, 11 матеріалів і тез наукових доповідей, за темою кандидатської дисертації Дацюка В.В. відображає повноту оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Зміст дисертації «Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія, динаміка, охорона» ідентичний змісту автореферату.

Висновок.

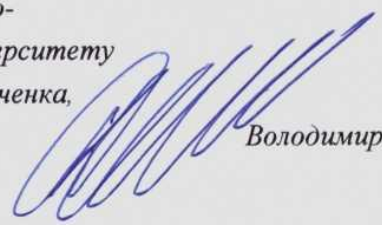
Дисертація Дацюка Вадима Вікторовича «Лісова рослинність Волинської височини: синтаксономія, динаміка, охорона», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка», є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати у галузі дослідження особливостей лісової рослинності Волинської височини, зокрема синтаксономічного різноманіття, встановлення закономірностей її антропогенної трансформації та здійснення созологічної оцінки фіторізноманіття. В цілому дисертаційна робота відповідає п.п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016), паспорту спеціальності 03.00.05 «Ботаніка» та профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.211.01. Вважаю, що Дацюк Вадим Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.05 «Ботаніка».

Завідувач кафедри екології та охорони
природи Національного університету
«Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка, к.б.н., доцент

 Юрій КАРПЕНКО

Підпис Ю.О. Карпенка засвідчую
Перший проректор, проректор з науково-
педагогічної роботи Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
д.іст.н., професор

 Володимир ДЯТЛОВ